
В. О. ЗАРОСИЛО

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Наукові праці МАУП, 2017, вип. 52(1), с. 17–22

Розглядаються питання класифікації загроз фінансовій безпеці підприємств, установ та організацій.

Останнім часом досить багато науковців та аналітиків приділяють увагу фінансовій безпеці, справедливо вважаючи, що вона є однією з головних складових безпеки підприємництва в цілому. Разом з тим не завжди аналізуються загрози, які існують для фінансової безпеки, а іноді кількість таких загроз зменшується, хоча їх спектр є досить великим. Загрози фінансовій безпеці здебільшого збігаються з загрозами, що є також загрозами для економічної безпеки, проте ми можемо визначати і специфічні загрози для фінансової безпеки. Насамперед треба, мабуть, розділяти поняття “фінансова безпека” та “безпека підприємств”, “безпека підприємницької діяльності”, “економічна безпека” тощо, які тісно пов’язані і є складовими у сфері забезпечення стабільного існування підприємств. Фінансова безпека підприємства є однією з головних умов стабільної, успішної і довготривалої роботи підприємства поряд з іншими, і вона забезпечується специфічними методами.

В юридичній науці, а саме в галузі фінансового права, питання фінансової безпеки розглядалися досить часто [1–3]. Водночас у більшості наукових праць і навчальних посібників [4] не завжди аналізувалися загрози фінансовій безпеці, не аналізувалися їх причини і не робилися спроби класифікації. Такі загрози визначалися для економічної безпеки [5]. Оскільки фінансова безпека є однією з головних частин економічної безпеки, то загрози економічній безпеці тотожні загрозам фінансовій безпеці [6–8]. Тим більше проблеми фінансової безпеки водночас розглядалися як представниками юридичної, так і економічної науки [9].

Доцільно розділяти ті питання, які забезпечує економічна наука, і ті, що розглядає юридична наука. Безперечно, загрози економічній безпеці тісно пов’язані з загрозами фінансовій безпеці, але існують окремі аспекти, які треба розділяти.

Загалом загрози фінансовій безпеці з точки зору права поділяють на суб’єктивні та об’єктивні [10]. До об’єктивних причин традиційно відносять причини, які не пов’язані з діяльністю суб’єктів права. Вони виникають неза-

лежно від волі людей і можуть виникати несподівано і непрогнозовано [11]. Об'єктивні причини — це фактори, які впливають на суспільство, на діяльність людей, але вони не можуть бути прогнозовані й передбачені.

Об'єктивними причинами вважають землетруси, повені, засухи, низькі та високі температури, які вимагають великих витрат матеріальних ресурсів для збереження робочого циклу підприємств, також для збереження життя і здоров'я людей. До об'єктивних причин також відносять інші природні явища, такі як сильний вітер, нашествия саранчі, епідемії та епізоотії. Дані об'єктивні причини можуть бути певною мірою прогнозовані, але не завжди можна передбачити наслідки та перебіг того чи іншого природного явища.

До суб'єктивних загроз фінансовій безпеці відносять всі загрози, які залежать від дій та волі суб'єктів, що впливають на фінансову безпеку. При цьому тут можна виділяти як безпосередні суб'єктивні загрози, так і опосередковані. Наприклад, низький рівень кваліфікації персоналу, що забезпечує фінансові правовідносини на підприємстві, може становити загрозу фінансовій безпеці, тобто можуть виникати проблеми у фінансовій сфері одразу, водночас цей фактор може впливати на подальший стан фінансової безпеки.

Суб'єктивних факторів існує багато і їх можна також класифікувати за різними підставами. Виокремимо загрози, що виникають внаслідок діяльності уряду, законодавчих та фінансових установ, які можуть викликати такі види загроз:

- загальноекономічну кризу та нестабільну ситуацію як у країні, так і в окремих регіонах;
- виникнення нестабільності у сфері фінансової, податкової, кредитної, валютної і страхової політики;
- зростання рівня інфляції;
- нестабільність нормативної бази, яка визначає фінансові правовідносини;
- брак коштів для підтримки підприємств, низький рівень інвестицій;
- зміна процентних ставок за кредитами, пониження рівня кредитування.

В окремих випадках такі загрози для фінансової безпеки називають зовнішніми, адже вони викликані зовнішніми чинниками.

З іншого боку, іноді до зовнішніх загроз відносять також розкрадання, яке вчинене сторонніми особами, викрадення технологічної та іншої інформації, недобросовісну конкуренцію, незаконні дії кримінальних структур, незаконні дії правоохоронних органів, які не сприяють розвитку підприємництва тощо.

Можна об'єднати зовнішні загрози у певні блоки: такі, що формуються державними структурами, і такі, що формуються кредиторами, кримінальними елементами, конкурентами тощо.

Існують також і різні визначення внутрішніх загроз для фінансової безпеки. Їх також можна поділити на кілька рівнів.

До першого рівня ми пропонуємо віднести організаційні ризики, такі як некваліфіковане управління як підрозділами, так і підприємствами в цілому, низька дисципліна праці, розголошення інформації, що становить комерційну таємницю і впливає на стан фінансової безпеки.

До другого рівня можна віднести недоліки у плануванні та стратегії діяльності підприємств. Це помилки у стратегічному плануванні, некваліфікована маркетингова політика, прорахунки в ціновій політиці, неефективна робота внутрішнього аудиту та інших перевірок, непродумані угоди, які впливають на фінансову безпеку.

До третього рівня пропонується віднести технічні причини виникнення загроз для фінансової безпеки, а саме: слабе технічне забезпечення підприємств, відсутність як планів, так і практичних кроків щодо модернізації, застарілі технологічні процеси, перевищення витрат газу, електричної та інших видів енергомістких матеріалів.

Одним із шляхів класифікації загроз для фінансової безпеки є також шлях визначення тяжкості наслідків, інакше ці загрози стають практичними діями. Пропонується поділяти їх на високі, значні, середні та малозначні.

Загрози можуть розрізнятися і за об'єктами посягань. Це можуть бути загрози для ресурсів підприємств, які при їх здійсненні призведуть до фінансових втрат, загрози для працюючих на підприємстві, тобто загрози для персоналу, загрози щодо нерухомості підприємств, установ та організацій, які можуть втілюватися в життя пошкодженням підприємств, підпалами, отруєнням води та інших субстанцій, пошкодження систем охорони, зв'язку, крадіжками та виведенням з ладу технологічного устаткування.

Об'єктами посягань можуть бути також фінансові документи, що вважаються викраденими, знищеними, підміненими та ін. Як частину загроз для фінансової безпеки ми можемо розглядати також загрози щодо валюти, грошових коштів, місць їх зберігання тощо.

Окремим видом загроз можна виділити загрози щодо інформації, яка тісно пов'язана з фінансовою безпекою. Вони можуть спрямовуватися на викрадення конфіденційної інформації, що стосується руху фінансів, внесення вірусів та інших програм, що можуть шкодити фінансовій звітності, проникнення до бази інформаційного забезпечення підприємств та використання її з метою крадіжок.

Деякі дослідники виокремлюють також види загроз, що виникають на різних етапах виробничої діяльності підприємств, установ та організацій [11].

Виділяють загрози, які виникають на початку підприємницької діяльності, під час функціонування підприємств, установ та організацій, на виробничому етапі, етапі перевезення продукції, етапі реалізації та збуту продукції та етапі фінансових розрахунків.

Наприклад, на етапі реєстрації підприємств такі загрози можуть бути викликані корупційними діями чиновників, які вимагатимуть хабарі за реєстрацію підприємств чи надання дозволів. На другому етапі це можуть бути технологічні та інші проблеми, які пов'язані з виробництвом, крадіжки складової продукції та інші дії, що можуть загрожувати фінансовій безпеці підприємств. На етапі перевезення продукції загрозами для фінансової безпеки можуть бути шахрайство перевізників, крадіжки та псування товарів і матері-

алів. Загрозами для фінансової безпеки на етапі реалізації продукції можуть бути також крадіжки, шахрайство, заниження цін та ін.

Загрози можуть поділятися на ті, що здійснюються з великою вірогідністю, і ті, що існують, але не можуть бути здійсненими.

Існує також класифікація загроз для фінансової безпеки за об'єктами посягань. Окремі з них є безпосередніми загрозами для фінансової безпеки, а інші фінансовій безпеці опосередковано. Наприклад, загрози для персоналу можуть не впливати безпосередньо на стан фінансової безпеки, проте відсутність фахівців, яких викрали, їх хвороба чи інші проблеми можуть впливати на стан фінансової безпеки. Крім того, загрози для персоналу можуть виявлятися у промисловому шпіонажі, отриманні конфіденційної інформації шляхом підкупу, погроз та інших методів впливу.

Технологічні загрози і загрози для будівель споруд, місць зберігання товарів також можуть класифікуватись як загрози для фінансової безпеки, адже на їх відновлення та ремонт витрачаються певні кошти, що не передбачені фінансовими планами підприємств.

Особливими загрозами для фінансової безпеки в сучасному світі є загрози інформаційній безпеці, адже через інформаційні мережі можуть викрадатися грошові кошти та інформація, яка може суттєво впливати на стан фінансової безпеки.

Загрози можна також класифікувати за суб'єктами, які їх створюють: власні співробітники, які можуть продавати певну інформацію, недобросовісні конкуренти, кримінальні структури, чиновники, які можуть впливати на стан розподілу замовлень тощо.

Існує класифікація загроз за спрямованістю. Виокремлюють загрози, які в разі їх здійснення можуть нанести прямі збитки підприємствам, а також ті, що нанесуть невеликі збитки опосередковано через певний час.

Отже, перелічити всі види загроз для фінансової безпеки практично неможливо, адже вони можуть бути такими, що не визначаються на початковому етапі і вже стають відомими у процесі діяльності підприємств. Водночас у питаннях протидії всім загрозам вирішальну роль повинні відігравати служби безпеки підприємств, установ та організацій. Головним напрямом діяльності таких формувань насамперед має стати завдання створення класифікації загроз, які можуть впливати на фінансову безпеку та розроблення форм і методів протидії таким загрозам. З метою забезпечення фінансової безпеки необхідно розробити стратегію забезпечення фінансової безпеки. Побудова такої стратегії має включати такі принципи: єдності (суспільної, економічної, політичної тощо), своєчасності та адекватності реагування, виокремлення шляхів виникнення загроз та ефективності протидії.

Існують приклади розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки, яка включає в себе загальну мету, конкретні завдання, що розраховані на короткий і довгий термін. У стратегії мають бути передбачені всі перераховані загрози. При цьому їх треба поділити на реальні, можливі і ті, які можуть виникати в рідкісних випадках.

1. Радзівіл К. С. Забезпечення фінансової безпеки України (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К. 2012. 212 с.
2. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права (як складова механізму правового забезпечення фінансової безпеки України): дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. К. 2012. 398 с.
3. Гукова А. В., Аникина И. Д. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности // Образование и общество. 2006. № 3. С. 98–102.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. К.: Фенікс, 1999. 338 с.
5. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: монографія. К.: КВІЦ, 1999. 461 с.
6. Кузенко Т. Б., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управление финансовой безопасностью на предприятии // Бизнес Информ. 2007. № 12 (1). С. 27–29.
7. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи // Финансовые рынки и ценные бумаги. 2009. № 16. С. 22–28.
8. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. К., 2006. 203 с.
9. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: автореф. дис. ... канд. экон. наук. Волгоград, 2007. 21 с.
10. Ковальчук А. Т. Фінансове право України в ринкових умовах: проблеми формування, розвитку, застосування: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. К. 2009. 431 с.
11. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей] / За заг. ред. С. М. Фролова. Суми, ДВНЗ УАБС НБУ, 2015. 332 с

Встановлено, що існує досить велика кількість підстав для класифікації загроз фінансовій безпеці, і всі вони повинні враховуватися в діяльності підприємств, установ та організацій. Запропоновано окремі напрями щодо попередження загроз фінансовій безпеці та розробленні стратегії попередження таких загроз.

The article deals with the classification of financial security threats to businesses and organizations. The result of analysis showed that there are quite a number of reasons for classifying threats to financial security and they should be considered in the activities of enterprises and organizations. Some ways to prevent threats to financial security and the development of strategies to prevent these threats were proposed. List all the types of threats to financial security is virtually impossible, because they may be as not determined at an early stage and has become known in the activity. However, in combating all threats must play a crucial role security companies and organizations. The main focus of these groups, first of all, should be the task of creating a classification of threats that may affect the financial security and development of forms and methods of countering such threats. In order to ensure financial security is the need to develop a strategy to ensure financial security. Construction of such a

strategy should include the following principles: unity (social, economic, political and so on. Al.), Timeliness and adequacy of response selection path of threats and effectiveness of countermeasures.

There are examples of the development strategy for financial security, which includes overall objectives, specific objectives, which are designed for short term and the long term. The strategy should provide for all of these threats. Thus they should be divided into real, possible and those that can occur in rare cases.

Установлено, что существует достаточно большое количество оснований для классификации угроз финансовой безопасности, и все они должны учитываться в деятельности предприятий, учреждений и организаций. Предложены отдельные направления по предупреждению угроз финансовой безопасности и разработке стратегии предупреждения таких угроз.

Надійшла 13 жовтня 2016 р.